

De Vlaamse Gemeenschap keurde in 2006 de UNESCO-conventie uit 2003 voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed goed. Sindsdien zette de Vlaamse overheid verschillende stappen in de ontwikkeling van een beleid voor het immaterieel cultureel erfgoed. Ze startte in 2008 met een Inventaris Vlaanderen voor het Immaterieel Cultureel Erfgoed. Eind 2010 maakte de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur Joke Schauvliege haar visienota Een beleid voor immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen¹ bekend. Geleidelijk aan ontwikkelden verschillende gesubsidieerde cultureel-erfgoedorganisaties een werking voor het immaterieel cultureel erfgoed of bouwden ze hun werking verder uit binnen de krijtlijnen van de conventie en het beleid van de Vlaamse Gemeenschap.

In de visienota van de minister stond de bouw van een 'Databank voor Immaterieel Cultureel Erfgoed' aangekondigd. In 2012 gaven het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media en het agentschap Kunsten en Erfgoed de opdracht voor de bouw van een interactieve website met databank voor het immaterieel cultureel erfgoed. Als instrument voor het identificeren en borgen van het immaterieel cultureel erfgoed en voor het uitwisselen van kennis en expertise moet www.immaterieelerfgoed.be als platform functioneren voor alle gemeenschappen, groepen, individuen, organisaties en experts die betrokken zijn bij het immaterieel cultureel erfgoed. Op 14 september 2012 werd www.immaterieelerfgoed.be gelanceerd.

www.immaterieelerfgoed.be

Een platform voor immaterieel cultureel erfgoed

TEKST Dries Van Den Broucke

Het beleid voor immaterieel cultureel erfgoed

De UNESCO-conventie uit 2003 gaat niet alleen maar over het maken van inventarissen of lijstjes. De doelstellingen van de UNESCO-conventie zijn rijker. De conventie zet in de eerste plaats in op het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed. Ze streeft naar respect voor het immaterieel cultureel erfgoed van gemeenschappen, groepen en betrokken individuen. Ze wil een verhoogd bewustzijn op het lokaal, nationaal en internationaal niveau voor het belang van het immaterieel cultureel erfgoed stimuleren en ze zorgt voor internationale samenwerking en begeleiding.²

De engagementen en opdrachten³ die elke staat opneemt bij het aanvaarden van de conventie liggen in de lijn van

deze doelstellingen. Hoe de Vlaamse Gemeenschap de uitvoering van de conventie ziet en hoe ze dit inpast binnen het erfgoedbeleid en laat sporen met onder andere het beleid voor het roerend en onroerend erfgoed is in de visienota van de minister *Een beleid voor immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen* uiteengezet.

Vanuit de analyse die in de visienota wordt gemaakt en vanuit de argumentatie die wordt opgebouwd heeft de Vlaamse Gemeenschap haar eigen rol bepaald: "Het beleid moet net die instrumenten aanreiken en acties opzetten zodat het immaterieel cultureel erfgoed zich verder kan ontwikkelen. Het gaat dus over het creëren van randvoorwaarden. De overheid kan wel groepen en gemeenschappen helpen, begeleiden en ondersteunen in het doorgeven van immaterieel cultureel erfgoed. De Vlaamse overheid borgt immaterieel cultureel erfgoed door aan de erfgoedgemeenschappen kansen te geven om het immaterieel cultureel erfgoed door te geven. Zo geeft de overheid kansen aan de erfgoedgemeenschap om immaterieel cul- ▶

■ *De Vlaamse beiaardcultuur staat sinds 2011 op de Inventaris Vlaanderen. Bron: Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed*

tureel erfgoed te koesteren. De focus van het overheidsbeleid ligt daarbij op mensen, de kennis en vaardigheden die ze bezitten, op gewoontes en gebruiken en op de wijze waarop die kennis, vaardigheden, gewoontes en gebruiken worden doorgegeven. De klemtoon ligt dan niet zozeer op het element immaterieel cultureel erfgoed maar op het volledige systeem; de methodiek van het doorgeven en het proces.”⁴

Ook de opdracht aan de staten om inventarissen van het immaterieel cultureel erfgoed op te stellen moet in functie van het borgen worden begrepen.⁵ Om het immaterieel cultureel erfgoed te kunnen borgen moet het geïdentificeerd worden, wat geïdentificeerd is wordt geïnventariseerd. Een inventaris is geen statisch gegeven maar wordt regelmatig geüpdatet.

In het artikel 'Geflankeerde middelen, inventarissen maken van immaterieel cultureel erfgoed, waarborgen en de UNESCO-conventie van 2003'⁶ waarschuwt Marc Jacobs voor de gevaren van het eng lezen en interpreteren van artikel 12 van de conventie en de snelle vertaling van artikel 12 naar atlasachtige projecten die passen binnen het 20e-eeuws concept van de etnografische of etnologische atlassen voor een streek, een land of een continent. Het grootste probleem is dat de resultaten van een dergelijk project zelden of nooit worden teruggekoppeld naar de erfgoedgemeenschap en bijgevolg geen functie hebben

“ Het beleid legt de klemtoon expliciet op de betrokkenheid van de erfgoedgemeenschappen

binnen het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed. Deze projecten houden niet voldoende rekening met de doelstelling om het immaterieel cultureel erfgoed te borgen.

Zonder borgingsmaatregelen of acties die vooruitkijken en zorgen voor een toekomst voor het immaterieel cultureel erfgoed heeft de opname in een inventaris weinig zin. Zowel de UNESCO-conventie als het beleid van de Vlaamse overheid streven naar immaterieel cultureel erfgoed dat leeft, beoefend en gekoesterd wordt. Ze streven naar de overdracht van het immaterieel cultureel erfgoed aan volgende generaties.

Omdat het immaterieel cultureel erfgoed diverse vormen van artistieke expressies bevat, een bijdrage levert aan verschillende creatieve industrieën of er een impact op heeft, omdat het een rijk palet aan kennissystemen bevat en illustreert hoe op verschillende plaatsen en vanuit verschillende culturen wordt omgegaan met gelijkaardige problemen, kan het immaterieel cultureel erfgoed bijdragen aan duurzame ontwikkeling.⁷

Twee kernspelers: erfgoedgemeenschappen en erfgoedorganisaties

Het beleid legt de klemtoon expliciet op de betrokkenheid van de erfgoedgemeenschappen. De keuze voor het al of niet benoemen van een traditie, gewoonte of gebruik als immaterieel cultureel erfgoed is de verantwoordelijkheid van de gemeenschap, groep en van betrokken individuen (zie: “Is elke traditie of gewoonte immaterieel cultureel erfgoed?”- p. 15 van de visienota). Er wordt echter ook gevraagd te streven naar consensus in het benoemen en herkennen van immaterieel cultureel erfgoed. Consensus dient gezocht binnen de erfgoedgemeenschap.

De erfgoedgemeenschappen zijn de belangrijkste en centrale actoren bij het identificeren, inventariseren en borgen van het immaterieel cultureel erfgoed. De instrumenten die de Vlaamse Gemeenschap in stelling brengt, moeten deze bottom-upbenadering mogelijk maken.

Het definiëren van een erfgoedgemeenschap, het benoemen van de verschillende spelers binnen deze gemeenschap en het definiëren van de rol van elk van de betrokken partijen is een noodzakelijke oefening. Voor het identificeren van het immaterieel cultureel erfgoed, voor het benoemen en definiëren van de erfgoedgemeenschap en de rollen van elke betrokken gemeenschap, groep of individu en voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed of het zoeken naar borgingsmaatregelen is vaak begeleiding nodig.

Voor het versterken van erfgoedgemeenschappen en voor het vergroten van de kans op slagen voor een bottom-upbenadering brengt de Vlaamse Gemeenschap het Cultureel-erfgoeddecreet in stelling.

De gesubsidieerde cultureel-erfgoedorganisaties (zowel landelijke organisaties zoals expertisecentra voor cultureel erfgoed, organisaties voor volkscultuur, musea, culturele archiefinstellingen, de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en Archiefbank Vlaanderen als lokale organisaties zoals steden, gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een cultureel-erfgoedconvenant) hebben een begeleidende functie, zorgen voor bewustmaking en helpen mee aan het identificeren, inventariseren en het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed.

Zoals in de visienota toegelicht, zijn verschillende netwerken van expertise nodig voor het begeleiden van de erfgoedgemeenschappen die zich vormen rond het immaterieel cultureel erfgoed. De verschillende domeinen of categorieën die in de conventie worden genoemd kunnen hiervoor richtinggevend zijn. De tekst 'Een faciliterend beleid, een netwerk van experts en een interactieve website met databank voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed' in de publicatie *Het beleid van de Vlaamse overheid voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed* gaat dieper in op deze netwerken van expertise.⁸

www.immaterieelerfgoed.be – een platform voor immaterieel cultureel erfgoed

Het immaterieel cultureel erfgoed en de erfgoedgemeenschappen identificeren, de bewustwording voor de waarde van immaterieel cultureel erfgoed verhogen, ervaringen en kennis delen en leren van anderen, erfgoedgemeenschappen begeleiden, inspelen op noden en

trajecten opzetten, de eigen expertise en kennis over het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed versterken en kennis aan praktijkontwikkeling verbinden: het zijn allemaal verschillende uitdagingen die hierboven zijn genoemd.

Met de ontwikkeling van www.immaterieelerfgoed.be, een interactieve website met databank voor het immaterieel cultureel erfgoed, wil de Vlaamse Gemeenschap een tool aanreiken die inspeelt op deze uitdagingen.

Met dit instrument wil de Vlaamse Gemeenschap:

- immaterieel cultureel erfgoed identificeren en inventariseren,
- zorgen voor bewustwording van de waarde van het immaterieel cultureel erfgoed,
- inzicht geven in het borgen van immaterieel cultureel erfgoed,
- samenwerking tussen erfgoedgemeenschappen en erfgoedexperten stimuleren en mogelijk maken,
- zorgen voor kennisdeling en expertise-uitwisseling met betrekking tot het borgen van immaterieel cultureel erfgoed, zowel binnen erfgoedgemeenschappen en netwerken van erfgoedexperten als tussen erfgoedgemeenschappen en erfgoedexperten onderling.

■ *Krakelingenworp, Geraardsbergen*
Bron: *Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed*

■ *Krulbol*
Bron: Inventaris Vlaanderen voor Im-
materieel Cultureel Erfgoed

■ *Houtem Jaarmarkt, Sint-Lievens-Hou-
tem.* Bron: Inventaris Vlaanderen voor
Immaterieel Cultureel Erfgoed

Ontwikkeld door de Vlaamse Gemeenschap

De visienota *Een beleid voor immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen* kondigde het project aan en gaf de krijtlijnen mee.⁹ Omdat er geëxperimenteerd wordt op het vlak van het bouwen van virtuele netwerken en op het vlak van het inventariseren van immaterieel cultureel erfgoed door middel van ICT en omdat ook het *community-based* aspect of het bottom-upverhaal een belangrijk gegeven is, sloegen het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media en het agentschap Kunsten en Erfgoed de handen in elkaar voor het realiseren van dit project. Het Departement CJSM bracht de middelen en expertise rond e-cultuur in, Kunsten en Erfgoed zorgde voor de kennis over het immaterieel cultureel erfgoed en zorgde voor de budgetten voor het beheer van de toepassing, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, PACKED vzw en tapis plein vzw vormden mee de stuurgroep. Zo werd ook expertise uit het veld op het vlak van netwerkvorming, ken-

nisdeling, digitalisering en immaterieel cultureel erfgoed betrokken bij het traject. Door een gebruikersgroep op te richten waarvoor alle actoren binnen het veld van het immaterieel cultureel erfgoed werden uitgenodigd, werkten de verschillende partners in het project aan een draagvlak voor deze interactieve website met databank.

Omdat www.immaterieelerfgoed.be gedragen moet worden door de erfgoedgemeenschappen en de erfgoedorganisaties en -experten is het beheer in een eerste fase toegewezen aan tapis plein vzw. Vanuit hun werking rond erfgoedparticipatie met focus op het immaterieel cultureel erfgoed zijn ze goed geplaatst om het netwerk tussen erfgoedgemeenschappen en erfgoedorganisaties en tussen erfgoedgemeenschappen en erfgoedorganisaties onderling te modereren en stimuleren.

Bij het uitwerken van het project werd ook rekening gehouden met een van de basisdoelstellingen van de con-

ventie: namelijk kennisdeling en expertise-uitwisseling op internationaal vlak.¹⁰ Om de kansen op het delen van de kennis en ervaring en van het instrument zelf te vergroten, is gekozen voor opensourcetoepassingen. De databank is een Collective Accessdatabank, gekoppeld aan een Drupalwebsite.

(Databank + website)(gemeenschappen + organisaties) = platform voor ICE

De databank vormt de kern van het instrument. Gemeenschappen, groepen en individuen kunnen immaterieel cultureel erfgoed registreren, elementen, gebruiken en tradities koppelen aan een erfgoedgemeenschap en aan een set van borgingsmaatregelen. Experts en erfgoedorganisaties kunnen projecten en trajecten voor (het borgen van) het immaterieel cultureel erfgoed opzetten en registreren.

Erfgoedgemeenschappen kunnen instappen in netwerken en trajecten die op de website worden getoond en door experts en erfgoedorganisaties zijn gestart. Er kan deelgenomen worden aan discussies over het immaterieel cultureel erfgoed. Dat gebeurt binnen de netwerken-module op de website. Experts en erfgoedorganisaties kunnen thema's in de kijker plaatsen, informatie bundelen en zo inspiratie bieden voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed.

Erfgoedgemeenschappen kunnen in de databank en via de website op zoek gaan naar inspiratie voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed. Ze kunnen kijken hoe anderen op uitdagingen hebben gereageerd en hoe anderen kansen hebben benut of zwaktes hebben omgebogen in sterktes.

www.immaterieelerfgoed.be is dus in de eerste plaats een instrument van en voor het immaterieel cultureel erfgoed en de betrokken gemeenschappen, groepen, individuen en organisaties. De interactieve website met databank voor het immaterieel cultureel erfgoed kan daarom uitgroeien tot een platform voor het immaterieel cultureel erfgoed.

De focus ligt op het versterken van erfgoedgemeenschappen en het vergroten van kansen voor het immaterieel cultureel erfgoed. Borgen van het immaterieel cultureel erfgoed staat dus centraal. Op www.immaterieelerfgoed.be zijn de werkwoorden die opgenomen zijn in de definitie van 'borgen' gegroepeerd;¹¹

We onderscheiden vijf groepen van borgingsmaatregelen:

- Identificatie en documentatie
- Onderzoek
- Communicatie en sensibilisering
- Overdracht
- Herlanceren

Een zesde en bijzondere borgingsmaatregel is 'een programma'. Een programma is een set van borgingsmaatregelen die voor het immaterieel cultureel erfgoed wordt ingezet. Programma's versterken meestal de leefbaarheid van meerdere elementen immaterieel cultureel erfgoed.

Zo ondersteunt het programma 'Ludodiversiteit' de vele volkssporten die in Vlaanderen beoefend worden.

Borgen gaat over een toekomst uittekenen die ervoor moet zorgen dat "gewoontes, gebruiken, kennis en praktijken die een gemeenschap of groep overgeërfd heeft gekregen (...) en die de gemeenschap of groep in consensus voldoende belangrijk acht om door te geven aan toekomstige generaties"¹² kunnen voortbestaan. Borgen gaat over de toekomst en dus over kansen zien en bedreigingen afwenden, sterktes inschatten en zwaktes proberen ombuigen.

Het valt mee om als gemeenschap of groep of als individu een traditie, gewoonte of een element te beschrijven. Een erfgoedgemeenschap in kaart brengen en dus betrokken groepen en personen oplist is vaak al iets moeilijker. Borgingsmaatregelen benoemen en uitwerken wordt door erfgoedgemeenschappen vaak als het minst evident beschouwd. Daarom is de begeleiding door erfgoedorganisaties en -experts cruciaal, wordt vorming georganiseerd en worden trajecten opgezet. Bij registratie in de databank hoeft niet alle informatie onmiddellijk ingevoerd te worden. De interactieve website met databank laat een trapsgewijze registratie van gegevens toe.

Door het ingeven van een traditie, gewoonte of een element met een beschrijving komt een gemeenschap, groep of individu in beeld van een erfgoedorganisatie of -expert. De erfgoedorganisatie of -expert kan wegwijs maken en een begeleiding opstarten of informatie aanreiken voor het definiëren van de erfgoedgemeenschap. Door de informatie op de website door te nemen, door in de databank te grasduinen en door te zien hoe anderen het definiëren van een erfgoedgemeenschap hebben aangepakt en borgingsmaatregelen hebben opgesteld, kan een eigen traject worden gestart en de oefening zelf of onder begeleiding gemaakt worden.

Omdat de website er is voor het immaterieel cultureel erfgoed zijn er een aantal voorwaarden verbonden aan de registratie in de databank en publicatie op de website:

- de gewoonte, het gebruik, de kennis of de praktijk **beantwoordt aan de definitie van immaterieel cultureel erfgoed** zoals in de visienota van de minister opgenomen: "Immaterieel cultureel erfgoed is niet-tastbaar. Het zijn die gewoontes, gebruiken, kennis en praktijken die een gemeenschap of groep overgeërfd heeft gekregen of die in een historisch continuüm kunnen gevat worden en die de gemeenschap of groep in consensus voldoende belangrijk acht om door te geven aan toekomstige generaties. Het gaat steeds om immateriële en dus niet-tastbare uitingen van de interactie tussen de mens en zijn omgeving. Immaterieel cultureel erfgoed is dynamisch; door evolutie in de tijd en door interactie met de omgeving krijgt het nieuwe betekenissen en verandert het gebruik of de functie. Het benoemen als immaterieel cultureel erfgoed is tijds- en plaatsgebonden. Het is een culturele actie die ingrijpt op de gewoonte, het gebruik, de kennis en de praktijk. Het benoemen geeft de mogelijkheid om proactief te handelen en ►

“ Het platform streeft naar kennisdeling en expertise-uitwisseling

zorgt ervoor dat het doorgegeven wordt of dat actief kan ingezet worden op processen van doorgeven.”

- de **erfgoedgemeenschap is in kaart gebracht**. De verschillende gemeenschappen, groepen, individuen, verenigingen en organisaties die deel uitmaken van de erfgoedgemeenschap zijn opgelijst. Hun rol is in beeld gebracht. Een erfgoedgemeenschap is gedefinieerd in het Cultureel-erfgoeddecreet van 2012 (artikel 3, 2°) als: “een gemeenschap die bestaat uit organisaties en personen die een bijzondere waarde hechten aan het cultureel erfgoed of specifieke aspecten ervan, en die het cultureel erfgoed of aspecten ervan door publieke actie wil behouden en doorgeven aan toekomstige generaties.”
- **borgingsmaatregelen** en dus acties die de kansen voor het immaterieel cultureel erfgoed vergroten zijn genomen, zijn in uitvoering of zijn gepland.

Registratie in de databank kan van zodra de eerste voorwaarde is vervuld. Voor publicatie van het element immaterieel cultureel erfgoed op de website www.immaterieelerfgoed.be moet aan elk van de drie voorwaarden voldaan zijn. Voor het scherp krijgen van de te registreren informatie kan begeleiding aangevraagd worden of kan ingestapt worden in trajecten van erfgoedorganisaties en -experten. Hun contactgegevens bevinden zich eveneens in de databank en op de website. Zij modereren thema's en netwerken en organiseren mee de kennisdeling en expertise-uitwisseling over het identificeren van immaterieel cultureel erfgoed, het benoemen van erfgoedgemeenschappen en het afbakenen van borgingsmaatregelen.

Voor erfgoedorganisaties en -experten biedt het platform kansen om de eigen werking en eigen trajecten in beeld te brengen bij de gemeenschappen, groepen en individuen betrokken bij het immaterieel cultureel erfgoed. De kansen die deze werking en deze trajecten bieden voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed worden zo maximaal uitgespeeld. Kernspelers in dit netwerk van erfgoedorganisaties en -experten zijn de landelijke expertisecentra voor cultureel erfgoed, de landelijke cultureel-erfgoedorganisaties voor volkscultuur en de musea ingedeeld bij het Vlaamse niveau die aandacht besteden aan het immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen. Ook culturele archiefinstellingen ingedeeld bij het Vlaamse niveau kunnen onder andere vanuit hun onderzoeksfunctie een meerwaarde betekenen voor het immaterieel cultureel erfgoed, Archiefbank Vlaanderen kan zijn expertise en de archiefbank inzetten voor het privaatrechtelijk archivalisch erfgoed van gemeenschappen, groepen en individuen. Heel wat landelijke organisaties ontwikkelen trajecten voor het immaterieel cultureel erfgoed. Het programma over ludodiversiteit van het Sportimonium, het project 'Rond de Rokken van de Reus' van het Landelijk Expertisecentrum voor de Cultuur van Alledag (tot voor kort Volkskunde Vlaanderen, nu LECA), het traject 'De-

sign met Wortels' van tapis plein vzw, het traject van het Firmament vzw over het immaterieel erfgoed van het figurentheater zijn er enkele. Op lokaal niveau vervullen de gemeentebesturen en de cultureel-erfgoedcellen een belangrijke functie. Verschillende cultureel-erfgoedcellen nemen een verantwoordelijkheid op voor lokale tradities, elementen en gebruiken en ondersteunen de erfgoedgemeenschappen die dit immaterieel cultureel erfgoed koesteren.

Op basis van wat leeft bij de erfgoedgemeenschappen kunnen organisaties en experts ook discussies en netwerken opstarten of informatie clusteren voor kennisdeling. Netwerken rond immaterieel cultureel erfgoed en toerisme en de wisselwerking tussen beide, over eigendom en commercialisering ... De verschillende thema's die de voorbije jaren aan bod kwamen tijdens het ICE-brekertraject van FARO, tapis plein vzw, LECA vzw en het Firmament kunnen inspireren en voortgezet worden binnen het platform.

Relaties met 'Inventaris Vlaanderen voor ICE' en de UNESCO-lijsten

De huidige 'Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed' wordt, conform de visienota, in deze interactieve website met databank geïntegreerd. De opeenvolgende ministers van Cultuur hebben tot op vandaag 33 elementen, na advies van een commissie, in deze inventaris opgenomen. De huidige Inventaris Vlaanderen is een zeer eenvoudige lijst met titel en plaats van het element. Hij is raadpleegbaar op www.kunstenenerfgoed.be. Door het koppelen aan de interactieve website met de databank wordt de Inventaris Vlaanderen rijker. Informatie die nu enkel beschikbaar is bij het agentschap Kunsten en Erfgoed zal beschikbaar worden gemaakt. De borgingsmaatregelen worden gepubliceerd, de erfgoedgemeenschap wordt inzichtelijk gemaakt en een rijker beeld van het element kan worden geschetst. De opname in de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed zal nog steeds gebeuren van onderuit en op vraag van de erfgoedgemeenschap. Een expertencommissie zal de informatie blijvend toetsen aan de criteria. De expertencommissie zal de interactieve website met databank echter gebruiken voor het maken van haar analyses en het formuleren van haar advies.

Opname in de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed vraagt een groter engagement van de erfgoedgemeenschap: een actieve rol in het platform en een bereidheid tot kennisdeling en het uitwisselen van informatie. Een opname in de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed blijft een beslissing van de minister. Het blijft echter ook een voorwaarde voor opname op een lijst van UNESCO.

Ook bij het opstellen en beoordelen van de UNESCO-dossiers zal het platform www.immaterieelerfgoed.be een rol spelen. Gelet op de ontwikkelingen en discussies binnen UNESCO zal nationale en internationale samenwerking en clustering een belangrijke voorwaarde worden voor opname op de Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid. Vandaag worden dis-

cussies gevoerd binnen UNESCO over schaalgrootte van elementen, over gelijkenissen tussen elementen, over verschillen, over nationale en internationale samenwerking en clustering.¹³ Het dossier van de valkerij is een mooi voorbeeld van waar UNESCO naar streeft. Het is een multinationaal dossier ingediend door elf landen. De focus is in dat dossier expliciet op de gelijkenissen gelegd maar houdt ook rekening met de (regionale) verschillen. De consensus en gemeenschappelijke kenmerken en het delen van kennis en expertise over het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed staan centraal. Gelijkenissen moeten niet alleen op internationaal niveau worden gezocht. Ook op regionaal en nationaal niveau kunnen verbanden worden gezocht en kan op basis van gelijkenissen gestreefd worden naar samenwerking en clustering.

Gelijkaardige trajecten binnen de Vlaamse Gemeenschap kunnen groeien binnen de structuur van het platform. Gemeenschappen, groepen en individuen betrokken bij het ene element kunnen samenwerken en een gemeenschappelijk dossier opstellen met gemeenschappen, groepen en individuen betrokken bij een ander element. Voor het opstarten van dergelijke trajecten kan begeleiding worden ingeroepen of kunnen erfgoedorganisaties en -experten het voortouw nemen. Zij kunnen eveneens zorgen voor het linken en mobiliseren van gemeenschappen, groepen en individuen buiten Vlaanderen en dus voor het uitwerken van multinationale aanvragen voor de Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid (artikel 16 van de conventie) of voor de Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed waarvoor dringende borgingsmaatregelen genomen moeten worden (artikel 17 van de conventie). Voor het opstellen van programma's, projecten of activiteiten die het best de doelstellingen en principes van de conventie weerspiegelen (artikel 18 van de conventie) kan het platform als katalysator worden gebruikt. Het effect van een programma, project of activiteit kan binnen de interactieve website met databank worden gevolgd. Het platform www.immaterieelerfgoed.be kan de kansen op samenwerking en clustering in beeld brengen en de voorbereiding van een gezamenlijk dossier gemakkelijker maken. Er zijn precedents waarbij UNESCO gelijkaardige dossiers niet heeft opgenomen op de Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid die in dezelfde cyclus werden beoordeeld. Hoe UNESCO zal omgaan met aanvragen van elementen die sterke gelijkenissen vertonen met reeds opgenomen elementen is niet gekend omdat er nog geen voorbeelden zijn. De kans is echter groot dat ook hier naar samenwerking wordt gestreefd en dus naar schaalvergroting en uitbreiding van bestaande dossiers en elementen op de Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid.

Elke zes jaar zijn de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap (voor België) verplicht aan UNESCO te rapporteren hoe het staat met de uitvoering van de conventie en hoe het staat met het immaterieel cultureel erfgoed. Het platform, de informatie in de databank en op de website, het functioneren van de netwerken voor het immaterieel cultureel erfgoed levert hiervoor informatie.

Conclusie

Het platform streeft naar kennisdeling en expertise-uitwisseling over immaterieel cultureel erfgoed, het identificeren, het inventariseren en het borgen ervan. Het platform wil een kennisnooppunt worden voor alle erfgoedgemeenschappen, erfgoedorganisaties en erfgoedexperten die het immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen een warm hart toedragen. www.immaterieelerfgoed.be kan pas slagen als al deze actoren een actieve rol opnemen in het ingeven van informatie, in het deelnemen aan discussies en debatten, in het opzetten en volgen van trajecten en in het vormen van netwerken.

Tot zover de theorie. Sinds 14 september is het aan de praktijk om van www.immaterieelerfgoed.be een levend platform te maken voor, door en over het immaterieel cultureel erfgoed. ■■■■

Dries Van Den Broucke werkt sinds 2003 bij de Vlaamse overheid, Kunsten en Erfgoed. Kunsten en Erfgoed voert het beleid van de Vlaamse overheid voor het roerend en immaterieel (cultureel) erfgoed uit. In 2009 en 2010 werkte Kunsten en Erfgoed het beleidskader uit voor het immaterieel cultureel erfgoed in Vlaanderen. Sinds juni 2012 zetelt Dries Van Den Broucke voor de Vlaamse Gemeenschap als expert immaterieel cultureel erfgoed in het Intergouvernementeel Comité van de UNESCO-conventie uit 2003 voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed.

1. In 2010 maakte de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur, Joke Schauvliege, de visienota *Een beleid voor Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen* bekend. De nota werd in 2010 gepubliceerd in het vierde nummer van dit tijdschrift. In 2012 werd de visienota opnieuw gepubliceerd in een meertalige publicatie: D. VAN DEN BROUCKE & A. THYS (RED.), *Het beleid van de Vlaamse overheid voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed*. Brussel, Kunsten en Erfgoed, 2012. Verwijzingen in dit artikel naar de visienota gebeuren steeds via de laatstgenoemde publicatie uit 2012.
2. Artikel 1 van de UNESCO-conventie uit 2003 voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed lijst vier doelstellingen op.
3. Artikel 11 tot en met 15 van de UNESCO-conventie uit 2003 voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed zijn gegroepeerd onder de titel "Safeguarding of the intangible cultural heritage at the national level".
4. 'Visienota - Een Beleid voor Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen' in: D. VAN DEN BROUCKE & A. THYS (RED.), *op.cit.* 2012. p. 18 ev.
5. Artikel 12 van de UNESCO-conventie uit 2003: "To ensure identification with a view to safeguarding, each State Party shall draw up, in a manner geared to its own situation, one or more inventories of the intangible cultural heritage present in its territory. These inventories shall be regularly updated."
6. M. JACOBS, 'Geflankeerde middelen, inventarissen maken van immaterieel cultureel erfgoed, waarborgen en de UNESCO-conventie van 2003', in *faro | tijdschrift over cultureel erfgoed*, 4 (2011).
7. UNESCO's inzet op duurzame ontwikkeling kadert binnen de door de VN-conferentie over duurzame ontwikkeling (RIO +20) geformuleerde doelstellingen. De publicatie *Van een groene economie naar een groene samenleving, UNESCO's inzet voor duurzame ontwikkeling* geeft inzicht in het beleid van de VN. Deze publicatie, oorspronkelijk uitgegeven in het Engels, werd door UNESCO Platform Vlaanderen vzw vertaald en kan u op de website van het platform www.unesco-vlaanderen.be downloaden.
8. 'Een faciliterend beleid – een netwerk van experts en een interactieve website met databank voor het borgen van het immaterieel cultureel erfgoed', in: D. VAN DEN BROUCKE & A. THYS (RED.), *op.cit.* 2012. p 60 ev.
9. 'Visienota - Een Beleid voor Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen', in: D. VAN DEN BROUCKE & A. THYS (RED.), *op.cit.* 2012. p 28 ev.
10. 'Visienota - Een Beleid voor Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen', in: D. VAN DEN BROUCKE & A. THYS (RED.), *op.cit.* 2012. p 30.
11. Artikel 2. 3 van de UNESCO-conventie uit 2003 definieert Borgen als volgt: "Safeguarding" means measures aimed at ensuring the viability of the intangible cultural heritage, including the identification, documentation, research, preservation, protection, promotion, enhancement, transmission, particularly through formal and non-formal education, as well as the revitalization, of the various aspects of such heritage."
12. 'Visienota - Een Beleid voor Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen', in: D. VAN DEN BROUCKE & A. THYS (RED.), *op.cit.* 2012. p 14.
13. Tijdens de vergadering van het Intergouvernementeel Comité (IGC) in Bali in november 2011 besliste het IGC tot de oprichting van een *open ended working group to discuss the right scale or scope of an element*. Deze werkgroep komt op 22 en 23 oktober 2012 bijeen en zal zijn conclusies voorleggen aan het IGC dat in 2012 bijeenkomt.